

Cin, Ali (2012), *Mesud bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahār (Kenzü'l-Bedāyī)*, İnceleme-Metin-Dizin, Eđitim Yayinevi, Konya, 760 s. ISBN: 978-605-5176-00-6

Yaşar Tokay*

Türk dilinin tarihî dönemleri içerisinde, XIII. yüzyıldan başlayarak XV. yüzyılın ortalarına kadar uzanan, “Oğuz Türkçesi” esasına dayanan ve Anadolu’da kurulan ilk yazı dili, genel olarak “Eski Anadolu Türkçesi” ya da “Eski Türkiye Türkçesi” adı ile anılır. Eski Anadolu Türkçesi, Oğuz Türklerinin meydana getirdikleri ilk yazı dili olması ve Türk dilinin Anadolu topraklarındaki tarihî seyrini göstermesi bakımından özel bir yere sahiptir. Dönemin başlarında özellikle Arapça ve Farsçadan yapılan tercümelemlerle geliştirilen “Oğuz Türkçesi”, XIV. yüzyılda olgunluğa ulaşmış ve bu dönemde önemli temsilciler yetiştirmiştir.

XIV. yüzyıl, Türk tarihinde “Beylikler Dönemi” olarak da kabul edilir. Büyük Selçuklu Devleti’nin Moğollar tarafından yıkılması (1243), bu hâkimiyetin 1308 yılına kadar devam etmesi, bu tarihten sonraki zamanlarda Moğol etkisinin yavaş yavaş yerini Türk Beyliklerine bırakması Anadolu’da “Beylikler Dönemi”nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türk Beylikleri’nin güçlenmesi, Türk Beylerinin anadilleri olan Türkçenin ön plana çıkması sonucunu doğurmuştur.

XIV. yüzyılda Anadolu’nun siyasî durumu böyle iken, Türk edebiyatı açısından da önemli gelişmeler görülmektedir. Anadolu’da XIII. yüzyılda başlayan mesnevi yazma geleneği, XIV. yüzyılın ikinci yarısında da devam eder. XIV. yüzyılın ikinci yarısına kadar dinî mesnevilerin ağırlıkta olduğu Eski Anadolu Türkçesi’nde, bu dönemden sonra aşk konulu mesnevilerin de yazılmaya başlandığı görülür. İşte bu dönemde yazılmış aşk konulu ilk mesnevi *Mesud bin Ahmed*’in Farsçadan Türkçeye tercüme ettiği *Süheyl ü Nev-bahār*’dır.

Süheyl ü Nev-bahār, gerek söz varlığı bakımından gerekse yazıldığı dönemin (XIV. yüzyıl) gramer özelliklerini yansıtmaması bakımından Türk dili tarihi içinde çok ayrıcalıklı bir yere sahiptir. *Süheyl ü Nev-bahār*’ın ilim âlemince tanınmasını sağlayan, J. H. Mordtmann’ın eserinin Berlin nüshasının tıpkıbasımını yayımlamasıdır (Mordtmann 1925). Eserin tıpkıbasımının yayımlanması ile birlikte Tahsin Banguoğlu, eserinin dil hususiyetleri üzerinde önemli bir çalışma

* Arş. Gör., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erciyes_ yasara@hotmail.com

yapmıştır (Banguoğlu 1938). Bu araştırmayı, konu üzerinde bugüne kadar yapılmış en önemli çalışmalardan biri olan Cem Dilçin'in çalışması takip eder (Dilçin 1991). Cem Dilçin'in çalışması üzerine Semih Tezcan, eserin söz varlığı üzerine çeşitli düzeltme ve yeni okuma önerilerinden oluşan bir çalışma hazırlamıştır (Tezcan 1994). Konu üzerinde yayımlanan en son çalışmalardan biri de İbrahim Taş'ın *Süheyl ü Nev-bahâr*'ın söz varlığındaki "Eskicil Öğeler"i ele aldığı kitabıdır (Taş 2009). Tüm bu manzum yazmalar dışında, mensur *Süheyl ü Nev-bahâr*'lar üzerinde yapılan çalışmalar da bulunmaktadır (Tepeli 1999; Selami 2003).

Süheylü Nev-bahâr üzerine yapılan son çalışma ise tanıtmaya çalışacağımız eserdir. *Giriş* bölümü dışında, çalışma üç ana kısımdan oluşmaktadır. Eserin ilk bölümü olan *Giriş*'te *Eserin adı, Eserin Yazılışı ve Yazıldığı Tarih, Eserin Yazılış Biçimi, Eserin Nüshaları ve Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar* ele alınmıştır. Bu bölümde eserin adı ile ilgili verilen bilgiler dikkat çekicidir. Çalışmanın başlığında da yer aldığı üzere yazarın çalıştığı nüshalarda eserin adı bazı yerlerde *Kenzü'l-Bedâyi'* olarak kaydedilmiştir:

*Bir ayruhsı hem adı olsun dedüm
Pes adını Kenzü'l- Bedâyi' kodum (372-15)*

*Adın demege kimse etmese meyl
Laqab bigidür Nev-bahâr u Süheyl (373-1)*

Birinci Bölüm (s. 8-41), Süheyl ü Nev-bahâr'ın İmlâ ve Fonetığının ele alındığı kısımdır. Bu bölümde metindeki kelimelerin yazımı, ses hadiseleri, morfolojisi ve söz varlığı üzerine bazı tespitlere yer verilmiş, ayrıca metinde kullanılan yapım ekleri ve hikâyenin bölüm başlıkları sıralanmıştır. Eserin grameri ve morfolojisi üzerine çeşitli bilgiler verilirken ayrıntıya girilmemiş ve bu özellikler ana hatlarıyla ortaya konmuştur. Bu bakımdan çalışmanın kullanışlı olduğu görülür.

İkinci bölüm (s. 42-420), çeviri yazılı metinden oluşmaktadır. Bu bölüm çalışmanın en uzun kısmını teşkil eder.

Üçüncü bölüm (s. 421-740) ise bugüne kadar Süheyl ü Nev-bahâr çalışmalarında göremediğimiz "Gramatikal Dizin" başlığını taşır. Gramatikal dizinler ele alınan metinlerin hem söz varlığını hem de gramatikal kullanımalarını gösterdikleri için son derece önemlidir. Bu bölümlerden eserin söz varlığı tespit edilebileceği gibi, hangi kelimenin hangi eklerle kaç kez kullanıldığını tespit etmek de mümkündür. Gramatikal dizinin sağladığı bir diğer fayda ise eserde kullanılan yapıların istatistiksel olarak dökümünü ortaya koymasıdır. Bu yönüyle Süheyl ü Nev-bahâr üzerine yapılan bu çalışma, diğer çalışmalardan

ayrılır. Gramatikal dizinin eklenmesiyle çalışma, çok yönlü kaynak bir kitap halini almıştır. Bununla birlikte bu bölümde göze çarpan bazı eksiklikler de vardır. Ancak böyle hacimli bir eserin gramatikal dizini hazırlanırken böyle ufak tefek eksikliklerin bulunması doğal karşılanmalıdır. Bu eksikliklerin çoğu eserdeki yabancı kökenli kelimelerin kısaltmalarla gösteriminde gözden kaçan noktalardır:

- s. 424a, *Āferīn (Ar.)* → *Āferīn (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 426b, *aḥmaḳ* → *aḥmaḳ (Ar.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 428b, *al (Ar.)* → *al (< ET al)* “hile” olarak düzeltilmeli,
- s. 446b, *bahā* → *bahā (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 447a, *bahār* → *bahār (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 480a, *çavuş (Far.)* → *çavuş (< ET çabış)* “çavuş” olarak düzeltilmeli,
- s. 491b, *demür-mîḥ* → *demür-mîḥ (T.+Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 522b, *fuzūllîḥ* → *fuzūllîḥ (Ar.+T.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 547a, *ḥānedān* → *ḥānedān (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 549b, *ḥayvān* → *ḥayvān (Ar.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 555a, *ḥoş* → *ḥoş (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 565b, *iklīm* → *iklīm (Ar.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 585a, *kaşan-* “kaşınmak” → *kaşan- (<ET kaşan-)* “hayvanların işemesi” olarak düzeltilmeli,

ki ol qorḥudan kuş dökeydi kanat

kaşanaydı aḥramağından kan at (270-6)

- s. 588b, *keleci* → *keleci (Moğ.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 588b, *kelecik* → *kelecik (Moğ.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 601a, *kiremit* → *kiremit (< Yun. keramidos)* olarak düzeltilmeli,
- s. 615a, *mekr ü al (Ar.)* → *mekr ü al* “Hile, aldatma” (*Ar.+T.*) olarak düzeltilmeli,
- s. 615a, *mekr ü telbīs* → *mekr ü telbīs (Ar.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 615a, *melāmetlık* → *melāmetlık (Ar.+T.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 619a, *müflis* → *müflis (Ar.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 627b, *nîş* → *nîş (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 649a, *renk(g)* → *renk(g) (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 679a, *tahta* → *tahta (Far.)* olarak düzeltilmeli,
- s. 681a, *tanız* → *tanız (Ar.)* olarak düzeltilmeli,

s. 683b, *řavar u māl* → *řavar u māl* (T.+Ar.) olarak düzeltilmeli,

s. 686b, *tevažu'* → *tevāžu'* (Ar.) olarak düzeltilmeli.

Yukarıda üzerinde durduğumuz maddeler, genel olarak eserin hacimli olmasından kaynaklanan ve gözden kaçan ufak eksikliklerdir. *Süheyl ü Nevbahār* gibi Türk dili araştırmalarına kaynaklık eden bir eserin yeniden ele alınarak, *Gramatikal Dizin* ile birlikte yayımlanması, Türklük biliminin herhangi bir alanında çalışan ya da çalışacak olan bilim insanlarına önemli kolaylıklar sağlayacaktır. Hocamızı bu çalışmasından dolayı tebrik eder ve yeni çalışmalarını merakla beklediğimizi ifade etmek isteriz.

Kaynaklar

- BANGUOĞLU ,Tahsin (1938), *Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl-ü Nevbahār*, Leipzig.
- DİLÇİN, Cem (1991), *Süheyl ü Nevbahar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- MORDTMANN, J.H. (1925), *Suheil und Nevbahār; Romantisches Gedicht des Mes'ud b. Ahmed (8. Jhdt. D.H.)*, Hannover.
- SELAMİ, Ece (2003), *Bekayi, Mensur Süheyl ü Nevbahar (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Aktif Yayınevi, İstanbul.
- TAŞ, İbrahim (2009), *Süheyl ü Nev-bahār'da Eskicil Öğeler*, Palet Yayınları, Konya.
- TEPELİ, Yusuf (1999), *Mensur Süheyl ü Nevbahar*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- TEZCAN, Semih (1994), *Süheyl-ü Nev-bahār Üzerine Notlar*, Simurg Yayınları, İstanbul.